

MEMENTO MORI – KREŠŤANSKÉ PAMIATKY ZBOŽNÉHO TRIBEČSKÉHO SPOLOČENSTVA.¹ DROBNÉ SAKRÁLNE OBJEKTY ZÁPADNÉHO TRIBEČSKÉHO PODHORIA V OTVORENEJ KRAJINE²

Memento mori – Christian Memorials of the Christian Tribeč Society.
Small Sacral Objects of the Western Tribeč Foothills in the Open Landscape

Stanislava Bönde Gogová – Daniel Bešina – Radomír Sabol

DOI: 10.17846/CL.2024.17.1.87-121

Abstract: BÖNDE GOGOVÁ, Stanislava – BEŠINA, Daniel – SABOL, Radomír. *Memento mori – Christian Memorials of the Christian Tribeč Society. Small Sacral Objects of the Western Tribeč Foothills in the Open Landscape.* A particularly important segment of the historical landscape structures in the Tribeč foothills is represented by small sacral objects situated in the open landscape, or placed as solitaires in the historical cores of towns or villages. In addition to being a kind of memento mori – so that humans do not forget the transience of their own lives, they also served as a profane topographical object in defining land boundaries and as a landmark at crossroads. The various chapels, crosses, wayside shrines, bell towers, statues of saints are new challenges for the expansion of research and a “hidden” potential for the construction of national and European identity. Their meaning and symbolism has changed over time, but their overall genius loci and their memory in the country persists to the present day. Although they are often overlooked, they deserve special attention in terms of presentation, protection and targeted heritage care. The study deals with the cultural content of small Christian sacral monuments of folk objects as well as their typology, based on a sample of the objects under study (roadside crosses, wayside shrines) in the open modern landscape of the western Tribeč foothills.

Keywords: *Tribeč Society, small sacral object, cultural landscape, modern ages, protection*

Úvod

Historické štruktúry kultúrnej krajiny sú neodmysliteľnou súčasťou každého regiónu Slovenska, ktorého členité územie v hojnom počte dopĺňajú drobné sakrálne objekty. Môžu sa prejavovať ako nápadné dominanty, ktoré odzrkadľujú celý krajinný ráz, ale môžu sa vyskytovať skryto a stávajú sa nenápadnými objektmi súčasnej krajinej štruktúry (Jančura 1998, 236). Tento prerod pôvodného prostredia mohol mať viaceré pohnútky, či už išlo o zmeny hospodárske (obrábanie pôdy),

¹ Pod pojmom Tribečské spoločenstvo rozumieme predovšetkým komunitu sídliače v medzipriestore ľavobrežia rieky Nitra a západného Tribečského podhoria, ktoré sa od včasného stredoveku sformovali do súčasnej sídelnej štruktúry.

² Príspevok vznikol ako jeden z výstupov projektu VEGA č. 1/0149/22 *Krajina ako pamiatka. Historické krajinné štruktúry a nehmuteľné pamiatky v priestorových kontextoch.*

alebo zmeny vychádzajúce z duševných potrieb (stavba kultových miest či kostolov). V súčasnosti sa práve tieto zmeny krajiny minulých generácií stávajú priestorom a objektmi bádania. Tento cieľ poznania nám pomáha naplňať komplex odborov (archeológie, histórie, etnografie, dejín umenia, geografie, monumentológie, muzeológie, teológie, zoológie, botaniky, ekológie atď).

Drobné sakrálné objekty, ktoré na skúmanom území predstavujú božie muky, kríže a jedna kaplnka, boli a stále sú súčasťou života spoločnosti a jednotlivca. Odzrkadľovali spôsob myslenia, vzťah a filozofiu danej spoločnosti. Ide o objekty, ktoré sú bežnou súčasťou kultúrnej krajiny, skrývajú v sebe kus lokálnej histórie a často aj životné osudy predkov. Ide o stavby, ktoré sa stavali v obciach pri kostoloch, ale aj popri cestných komunikáciách či voľne v krajine. Práve tieto pamiatky minulosti budú predmetom záujmu tohto príspevku. Ich zachovanie pre budúce generácie je dôležité nielen z pohľadu cirkevných dejín, no i z pohľadu veriacich. Tribečské spoločenstvo patrilo medzi významné oblasti s ranou (veľkomoravskou) kresťanskou tradíciou, čoho dokladom je množstvo významných sakrálnych pamiatok, ako napr. Kostol sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici, Kostol sv. Juraja v Kostolčanoch pod Tribečom, Kostol sv. Michala v Dražovciach, Kostol Panny Márie Kráľovnej anjelov v Sádke a ďalšie (Ruttkay 2016, 6; Bönde Gogová 2022, 40-42). Popri týchto významných pamiatkach, ktoré sú v odbornej spisbe reflektované v pomerne širokom meradle, nesmieme zabúdať ani na mladšie drobné sakrálné objekty. Ich význam pre charakter kultúrnej krajiny má tiež nezastupiteľné miesto. Predkladaná štúdia sa zaoberá kultúrnym obsahom malých kresťanských sakrálnych pamiatok ľudovej architektúry, ako aj ich typológiou, s prihliadnutím na vybranú vzorku sledovaných objektov (prícestné kríže, božie muky) v otvorenej krajine západného Tribečského podhoria.

Geografické vymedzenie skúmaného územia

Tribeč je pohorie tvoriace súčasť predhoria Západných Karpát. Na juhu hraničí s Podunajskou nížinou, z ktorej vystupuje skupina okolo vrchu Zobor s výškou 588 m n. m. (Kočícký – Ivanič 2011). Ide o územie s pomerne teplou klímou, čo sa odráža na výskyte teplomilných druhov rastlín a živočíchov. Pohorie sa z geologického hľadiska označuje ako jadrové (Geologická mapa SR; Gogová 2008, 6). Na západnom, ale tiež východnom okraji pohoria Tribeč vystupujú nižšie kopce, vytvárajúce pomerne nápadný rad. Tie sú z kremencových hornín, ktoré tvoria zvyšky obalu jadra (Geologická mapa SR; Gogová 2008, 10). Rovinaté priestory pokrývajú nívne a sprašové pôdy, vytvárajúce vhodné podmienky na rozmanitú skladbu vegetácie, zloženú najmä z listnatých stromov, kríkov a trávnatých porastov (Bóna – Lukačka 2014, 7). Skúmaná oblasť lemuje západné Tribečské podhorie a zaberá územie dnešných okresov Nitra, Topoľčany a Partizánske, konkrétne katastre obcí Dražovce, Podhorany, Bádice, Horné Lefantovce, Dolné Lefantovce, Oponice, Súlovce, Kovarce, Čeladince, Nitrianska Streda, Solčany, Krnča, Bošany, Klátova Nová Ves, Ješkova Ves, Turčianky, Nedanove, Krásno, Brodzany, Malé Uherce, Kolačno, Veľké Uherce, Radobice, Horná Ves.

Prehľad doterajšieho bádania a metodika výskumu

Spracovaniu drobných sakrálnych objektov nebola doteraz v slovenskom priestore venovaná dostatočná pozornosť. Problematika je interdisciplinárna, najmä čo sa týka drobných sakrálnych objektov v otvorenej krajine, kde zohráva dôležitú úlohu úzke prepojenie s historickými krajinnými štruktúrami. Ak chceme pochopiť význam, symboliku, posvätnosť či dôvody umiestnenia týchto drobných objektov, musíme na celú problematiku nazerať z pohľadu viacerých disciplín

(Matáková 2011, 5). Ide o kultúrny fenomén pohybujúci sa na pomedzí záujmov viacerých prírodovedných a humanitných vied, ako aj odborných pamiatkových činností: histórie, etnológie, archeológie, krajinnej archeológie, religionistiky, dejín umenia, krajinnej architektúry, krajinnej ekológie, geografie, praktickej pamiatkovej starostlivosti a ďalších disciplín (Kvasnicová 2014, 25).

S problémami sa stretávame v oblasti terminológie, ktorá nie je ustálená, a to najmä z hľadiska pojmu drobná sakrálna architektúra, ktorá je podľa *Terminologického slovníka unifikovaných názvov urbanizmu, architektúry a nehnuteľných výtvarných diel* (Cónová – Lacková 1999) druhom tzv. malej architektúry (malá stavba bez obytnej funkcie) (Matáková 2011, 9). Ďalšie synonymá, s ktorými sa v odbornej spisbe stretávame, sú „malá/drobná sakrálna stavba“ (Frolec – Vařeka 1983, 189; Bugánová 2005) alebo v Česku používaný termín „drobné pamiatky“ (Hrubý – Altová – Kadlec 2015). V tomto príspevku sme sa priklonili k termínu „drobné sakrálné objekty“ (Matáková 2011), ktoré zahŕňajú ako objekty architektonické (rôzne druhy kaplniek, božie muky, zvoničky), tak aj jednoduchšie skulpturálne formy drevených krížov, sôch svätcov, prípadne obrázkov na stromoch (Matáková 2011, 10).

Drobný sakrálny objekt je prepojený s určitým miestom v krajine, ktoré dotvára jeho význam, symboliku, celkový genius loci, má neodmysliteľný význam v kontexte skúmania danej problematiky. Takýto pohľad sa stal centrom výskumu z krajinno-historického pohľadu (Cílek 2002, 2009, Sádlo 2005, Hájek – Bukačová 2001, Hájek 2009, Matáková 2006, 2010, 2011, 2012, Tóth et al. 2019 a ďalší). V poslednom období sa objekty drobnej sakrálnej architektúry dostávajú aj do pozornosti v súvislosti s religióznym, kultúrnym či historickým cestovným ruchom, ako aj s ďalšími jeho typmi. Sú vnímané ako kresťanské symboly v krajine, s často zaujímavou krajinnou kompozíciou, a stávajú sa súčasťou tematických náučných chodníkov a kultúrnych trás (Krogmann et al. 2017, Halajová – Halaj 2020, Hronček – Gregorová – Weis 2022 a ďalší).

Výskum a spracovanie drobných sakrálnych objektov na Slovensku z hľadiska priestoru je spracovaný len čiastkovo, a to v rámci regiónov, miest alebo obcí. Z hľadiska najkomplexnejšej kategorizácie drobných sakrálnych objektov spracovala danú problematiku Barbora Matáková vo svojej dizertačnej práci na príklade územia hornej Nitry (Matáková 2011). Banská Štiavnica a okolie bola spracovaná v publikácii *Sakrálna pamiatka v krajine* (Vošková ed al. 2014). Oblasť južného Slovenska je centrom záujmu občianskeho združenia Fórum Inštitútu pre výskum menších, ktorý vytvoril archív malých sakrálnych pamiatok južného Slovenska (Liszka 2007, 18-19). Drobná sakrálna architektúra v Košiciach a historickom abovsko-turnianskom regióne bola spracovaná v publikácii *Postavené roku Pána* (Bugánová 2005), územie stredného Ponitria v publikácii *Kultúrno-historické pamiatky stredného Ponitria* (Bóna – Lukačka 2014) a ďalšie publikácie a príspevky, v ktorých je v rámci komplexného spracovania regionálnej histórie zaradená aj časť venovaná vzniku drobných sakrálnych objektov v krajine.

Metodika výskumu uvedených krajinno-historických objektov spočíva v prvom rade v ich podrobnej terénnej dokumentácii a polohopisnom zameraní. V našom prípade sme realizovali v rámci terénneho výskumu podrobnú fotografickú digitálnu dokumentáciu. V rámci tohto procesu boli identifikované objekty zamerané GPS prístrojom (Garmin X64) kvôli presnej pozícii v teréne. Geografické body boli komparované v programe QGIS s historickými a súčasnými mapovými podkladmi³. Výsledkom tohto procesu boli priestorové dáta umožňujúce vznik vlastných máp, na ktorých bolo možné sledovať zmeny cestnej siete, intravilánov sídiel a dokonca aj materiálov škály jednotlivých drobných sakrálnych objektov.

³ Využitie boli primárne I. a II. vojenské mapovanie (mierka 1 : 28 800), zachytávajúce skúmané územie od konca 18. storočia až do prvej polovice 19. storočia. Mapové podklady z 20. storočia boli zastúpené topografickými mapami (mierky 1 : 10 000, 1 : 25 000 a 1 : 50 000), dostupnými na zbgis.geodesy.sk.

Memento mori – drobné sakrálné objekty

Kalvárie, kaplnky, kríže, božie muky, zvonice, sochy svätcov a kazetové obrázky na stromoch si aj v súčasnosti zasluhujú zvláštnu pozornosť z hľadiska ochrany a pamiatkovej starostlivosti. Táto skupina historických krajinných štruktúr prešla v minulosti výraznou ideologickou selekciou. V ére reálneho socializmu, keď bola cirkev pod priamou kontrolou štátu, bola snaha odstrániť v prvom rade jej verejné prejavy. Zakázané boli bohoslužby konané na verejných priestranstvách, ale i púte a iné akcie verejného charakteru. Zároveň v tomto období bolo takmer programovo zničené veľké množstvo sakrálnych stavieb. Drobné objekty neboli ničené cielene, skôr boli prehliadané, takmer nikomu na nich nezáležalo. Ich údržba bola len na miestnych jednotlivcoch alebo časom zanikli úplne z dôvodu nezájmu, chýbajúcej základnej údržby a finančných prostriedkov (Buganová 2005, 8). Avšak nútené úbytky drobných sakrálnych pamiatok ochudobnili kultúrnu krajinu o jej religiózny aspekt, siahajúci do hlbkej histórie.

Počiatky výstavby sakrálnych stavieb v krajine západných vnútorných Karpát sú späté s vyvrcholením ranokristianizačných procesov Slovanov, obývajúcich toto teritórium od počiatku včasného stredoveku. Celá typologická škála prvých kamenných kostolov (baziliky, rotundy a pozdĺžne stavby) sa rozvinula po vzniku najstaršieho chrámu, postaveného nitrianskym kniežaťom Pribinom v roku 828 (Bartoňková et al. 1969, 312). Ďalšie objekty budované na šírenie kresťanstva vznikali v rozmedzí 10. a 11. storočia. Z druhej polovice 14. storočia sa zachovali prvé písomné zmienky o farských kostoloch, z ktorých väčšina existuje dodnes. Súčasne s nimi iste existovali i menšie stavby, hoci o nich nie sú doložené písomné správy (Buganová 2005, 8).

Výstavba drobných sakrálnych objektov mimo hraníc osídlenia, vo voľnej krajine, ktoré sú predmetom nášho záujmu, sa rozvinula v 17. storočí v období nastupujúcej protireformácie. Prícestné kaplnky, kríže a božie muky sa stali pre katolícku cirkev symbolom prinavrátenia k pravej viere, preto ich výstavbu podporovala. Najviac malých sakrálnych objektov však bolo postavených v priebehu 19. storočia (Vydra 1958, 282). Zbožný ľud v nich nachádzal útechu počas nepokojov obdobia naplneného protihabsburskými povstaniami. Drobné sakrálné objekty, nepatrné svojou veľkosťou, patria k charakteristickým prvkom kultivovanej kultúrnej vidieckej krajiny. Malé religiózne pamiatky minulosti v nej vytvárajú vizuálne manifestácie spoločných kultúrnych a historických hodnôt s významným náboženským a duchovným odkazom (Tóth et al. 2020). V tomto zmysle ide zväčša o doklady zbožnosti nižších sociálnych vrstiev, ktoré súvisia s ich každodenným životom.

Drobné sakrálné objekty stoja prevažne na miestach, kadiaľ sa pohyboval a kde sídlil človek. V obciach sa stavali pri kostoloch, v areáloch cintorínov, v blízkosti zdrojov vody, na obecnych či súkromných pozemkoch, mimo obcí vo voľnej krajine, v blízkosti cestných komunikácií, poľných a lesných ciest, ale aj v horských oblastiach. Budovali sa aj na rázcestiach ciest, ktoré už v predkresťanských dobách patrili k tajomným a uctievaným miestam (Ivanič 2011, 29-30). Ďalej ich nachádzame aj na brehoch vodných tokov a na mostoch, kde plnili ochrannú funkciu pred živelnými pohromami (Buganová 2005, 8).

Rovnako ako **kaplnky** (zvyčajne situované na námestiach, pozdĺž ciest, v parkoch, v horských oblastiach, ale aj na hraniciach chotárov obcí a na križovatkách ciest, resp. na miestach často spätých so zázračnými či pamätnými udalosťami), predstavujú aj **kríže** typ drobného sakrálného objektu, pri ktorom sa vykonávajú občasná alebo príležitostné náboženské obrady. Koncom 18. storočia sa kríže začali objavovať na námestiach, pozdĺž cestných komunikácií, ale aj v extraviláne obcí – na hraniciach chotárov, v blízkosti vodných tokov, v lesoch, ako aj na vrcholoch kopcov. V krajine západného Tribečského podhoria sprítomňovali akési memento mori – aby človek nezaľúdil na pominuteľnosť vlastného života. Počas prvých storočí sa kríž stal súčasťou kresťanských

obradov, postupne nahradil rybu ako znak príslušnosti ku kresťanskému náboženstvu a stal sa najrozšírenejším prostriedkom žehnanja (Bednárík 1972, 83).

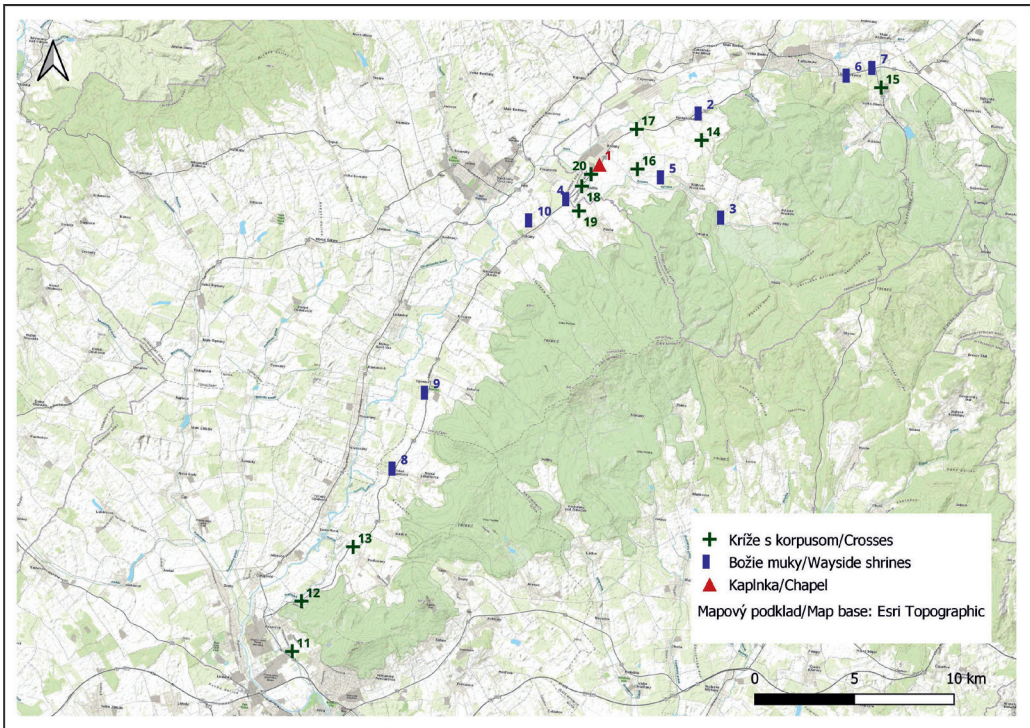
Do diapazónu drobných sakrálnych objektov patrí aj **božia muka**, veľmi charakteristická drobná sakrálna stavba, ktorá plnila povedľa kresťanského poslania verejnej zbožnosti aj úlohu profánneho topografického objektu pri vymedzení hraníc pozemkov a tiež orientačného ukazovateľa na rázcestiach, najmä v zimnom období (Vařeka – Frolec 2007, 20-21). Isté špecifikum predstavuje umiestňovanie božích múk k cestám, ktoré viedli na vtedajšie popravisá. Vo výnimočných prípadoch boli situované aj priamo na popravisku. Na tomto mieste mohol sprievod s odsúdencom zotrvať v poslednej modlitbe, alebo plnila funkciu spomienky na ostatných popravených (Vokáč 2021, 70). Dodnes môžu niektoré zachované božie muky, za predpokladu správnej priestorovej identifikácie, určiť aj miesta bývalých popravisiek⁴ (Velek 2019, 36). Významným sa javí sakrálny objekt v katastrálnom území obce Modrý Kameň (okres Veľký Krtíš), nachádzajúci sa mimo hlavnej cesty, ktorý môže poukazovať na zaniknuté popravisisko. Identický účel verejnej zbožnosti mal aj ďalší typ malého sakrálneho objektu – **socha svätca**, zvyčajne umiestňovaná v obciach, ale aj mimo nich, pri vodných tokoch, na poliach, medziach, lúkach i na okrajoch lesov (Buganová 2005, 16). Nabádala okoloidúcich zastaviť sa, pomodliť či zamyslieť sa. Medzi drobné sakrálné objekty môžeme zaradiť aj **zvonice**, ktoré sa nachádzali takmer spravidla v urbanizovanom priestore obcí. K rozšíreniu výstavby zvoníc ako ďalšieho typu malých sakrálnoprofánnych stavieb, najskôr drevených a neskôr murovaných, došlo po roku 1751, keď panovníčka Mária Terézia vydala príkaz o vyhlásení poplachu úderom na zvon (Frolec 1974, 213). Hlas zvonu sa pravidelne ozýval trikrát do dňa – ráno, na pravé poludnie a večer. Oznamoval smrť príslušníka obce, vítal pútnikov vracajúcich sa z púti a naďalej oznamoval živelné pohromy, hlavne enormne nebezpečné požiare.

Významné postavenie majú aj **kalvárie a krížové cesty**, ktorých budovanie sa rozšírilo v 17. storočí. Najstaršia uhorská kalvária, tzv. bolestná cesta, bola postavená v roku 1642 a viedla z Trnavy do neďalekej obce Modranka. Jej vznik je spojený s pôsobením jezuitov, ktorí začali v Trnave pôsobiť v roku 1615. V tom období bola Trnava zároveň sídlom ostrihomského arcibiskupa (Matáková 2011, 27). Jezuiti zohrávali na našom území dôležitú úlohu pri výstavbe kalvárií, čo vyplývalo z historického vývoja krajiny. Významné kalváriové cesty vznikali aj v slovenských bankských mestách a sú spojené s myšlienkou ochrany pred nájazdmi Turkov. Po dobytí hraničnej pevnosti v Nových Zámkoch v roku 1663 sa konali procesné púte za odvrátenie tureckého nebezpečenstva. Takto vznikla pútnická cesta, ktorá mala sedem zastavení, bola dlhá 11 kilometrov a viedla z baníckeho mesta Banská Bystrica do Španej doliny (Matáková 2011, 27). Kalvárie sa stali synonymom sakrálnej krajiny na Slovensku, čoho dokladom je komplex sakrálnej krajiny pod Spišským hradom (1666), ako aj unikátna baroková kalvária v Banskej Štiavnici, ktorá vznikla v roku 1774 (Čičo et al. 2002, 67; Matáková 2011, 27, 33; Matáková 2012, 194). Kalvárie a krížové cesty sa stali kultovými centrami, okolo nich sa popri kaplnkách s jednotlivými zastaveniami zmnožil aj výskyt božích múk a sôch svätcov, ktoré mali pri ceste na kalváriu nabádať zastaviť sa a zamyslieť sa nad náboženskými odkazmi (Matáková 2012, 194; Kontriková Šusteková 2023, 125). Pri výbere miesta na výstavbu kalvárie sa bral zreteľ na terénnu konfiguráciu krajiny, ktorá ovplyvňovala i usporiadanie zastavení (Čičo et al. 2002, 17). Spomedzi uvedených druhov drobných sakrálnych objektov to boli práve kalvárie, ktoré najvýraznejšie reflektovali danosti krajiny pri svojom výtvarno-kompozičnom usporiadaní.

⁴ K popravisikám sa môžu okrem Božích múk viazať aj kríže alebo kaplnky.

Súčasný stav drobných sakrálnych objektov v západnom Tribečskom podhorí

Ako už bolo naznačené v predchádzajúcich častiach príspevku, pod drobnými sakrálnymi objektmi rozumieme kalvárie, kaplnky, kríže, božie muky, zvonice, sochy svätcov a kazetové obrázky na stromoch. Ide o široký záber a ich identifikácia, kategorizácia a vyhodnotenie z hľadiska ich početnosti a nevyhranosti je pomerne komplikovaná. Z hľadiska metodiky dokumentácie môžeme jednotlivé objekty triediť na základe typológie podľa slohových období, materiálu, objednávateľa alebo funkcie (Hrubý – Altová – Kadlec 2015, 12). Z hľadiska ďalšej interpretácie je dôležitá typológia podľa funkcie. Sledovať môžeme viacero hľadísk, funkcií v krajine – kultovú, spomienkovú, ďakovnú, ochrannú, orientačnú, vymedzenie hranice a ďalšie (Kvasnicová 2014, 26). V tomto príspevku sme sa sústredili na základnú dokumentáciu drobných sakrálnych pamiatok s prihliadnutím na kríže, kaplnky a pilierové božie muky v otvorenej krajine na vyznačenom úseku západného Tribečského podhoria (obr.1).

Obr. 1. Mapa skúmaného územia s identifikovanými drobnými sakrálnymi objektmi (vyhotovil: D. Bešina). / **Fig. 1.** Map of the studied area with identified small sacral objects (created by: D. Bešina).

V sledovanom priestore sme sa zamerali na ich výskyt v extraviláne, pozdĺž ciest spájajúcich jednotlivé obce. Drobné sakrálné objekty, ktoré pretrvali do dnešných dní, sú aj napriek vzdialenosti od osídlenia úzko späté so životom v okolitých obciach. Dodnes sú nositeľmi posolstiev, ktoré tvoria jeden z kľúčových prvkov udržania vizuálneho charakteru nášho vidieka. V priestore vymedzeného podhoria bolo pri terénnej obhliadke identifikovaných niekoľko typov drobných sakrálnych objektov. V prevažnej miere ide o kríže a božie muky, ktoré boli centrom pozornosti

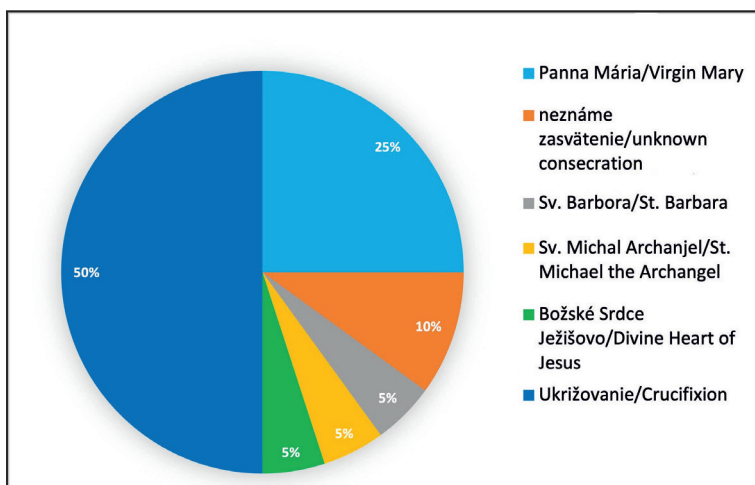
terénneho a kabinetného výskumu. Kríže s korpusom sú poväčšine drevené (7), avšak stretáva-me sa aj s kamennými (3). Všetky božie muky majú zaužívanú, variabilnú formu, vychádzajúcu z murovaného hranolového piliera s nikou (9). Na predmetnom území sa nachádza aj pamiatkovo chránená kaplnka (č. ÚZPF: 10 797/1). Práve božie muky (Božie umučenia) sú charakteristickým prvkom malej sakrálnej architektúry v krajine. Tento typ drobných sakrálnych objektov je často bohato dekorovaný, definujeme ho pomocou určitých formálnych znakov. Objemová skladba typickej božej muky má podstavec, chrbát, driek, redukovanú alebo plne vyvinutú hlavicu a vo vrchole samotný priestor na umiestnenie svetla (nazývaný aj ako baldachýn, laterna či skrinka) (Vácha 2016, 62-63). Božia muka je spravidla murovaná malá sakrálna stavba v tvare stĺpa alebo piliera s jednou alebo viacerými nikami. Stĺpová forma má podľa niektorých výkladov vychádzať zo stĺpa v paláci Piláta Pontského, pri ktorom bol Ježiš Kristus pred ukrižovaním bičovaný, mučený. Súvislosť zachovaná v pomenovaní sakrálneho objektu je zrejmá (Kristovo mučenie > Božia muka) (Ambušová 2017, 50).

Na sledovanom území sa mimo urbanizovaného priestoru nachádza iba jedna architektonická pamiatka vytvárajúca uzavretý priestor, a to kaplnka pri obci Bošany (tab. 1). Na pomerne malom priestore v blízkosti dôležitej cesty spájajúcej Nitru s Partizánskym (historicky Šimonovany), sme vysledovali dve desiatky drobných sakrálnych objektov. Môžeme odôvodnene uvažovať, že pri dejinných ruptúrach niektoré zanikli, takže pôvodne mohol cestu sprevádzať ešte vyšší počet sakrálnych diel. Medzi zachovanými dielami nachádzame pomerne bežné a rozšírené formy tohto typu objektov. Aj medzi nimi sa však nájdu pozoruhodné príklady, ktoré stoja za bližšiu pozornosť.

Na potreby štúdie sme sa rozhodli zvoliť formu unifikovaného formulára, v ktorom sú zosumarizované najdôležitejšie informácie: identifikačné údaje a fotografia, zhodnotenie bezprostredného okolia, stavu (1 – dobrý, 2 – vyhovujúci, 3 – narušený), rámcové datovanie, krátky opis, celkové zhodnotenie a prípadná pamiatková ochrana.

Vo všeobecnosti možno skonštatovať, že všetky zachované božie muky majú hranolovú formu s otvorom na čelnej strane vo forme niky, v ktorej je adjustovaný náboženský výjav (obraz, socha), prípadne aj drobné devocionálne (sviečky, ružence, kvety). Božie muky nenesú nijaké nápisy, ktoré by ozrejmovali okolnosti ich vzniku. Pri jednej z nich (neďaleko obce Krásno) je uvedený presný dátum, ktorý odkazuje na historickú udalosť z roku 1866 (tab. 2), pri inej je na novej tabuli uvedený rok vzniku 1900 a rok obnovy 2000 (tab. 3).

Vo všetkých prípadoch sa vo výklenkoch nachádzajú novodobé kultové zobrazenia. Jednotlivé patrocíniá možno považovať za druhotné, pričom nemusia korelovať s pôvodným, historickým zasvätením. Ako je uvedené v teoretickom úvode *Katalógu patrocínií na Slovensku*, „[k]aždé patrocínium je konkrétnou výpoveďou svojej doby [...], prejavom určitého kultúrneho, spoločenského a štátneho života, výsledkom dobovej situácie“ (Judák – Poláčik 2009, 21). V prípade drobných sakrálnych objektov, ktoré vznikali hlavne z iniciatívy jednotlivcov, je zasvätenie často podmienené aj osobnými preferenciami. V súčasnosti prevláda obľuba mariánskych zasvätení s aplikáciou novších ikonografických typov „Lurdskej“ a „Fatimskej“ Panny Márie. Neopomenuteľnú rolu pri rozšírení spomínaných mariologických typov zohráva aj ľahká dostupnosť prefabrikovaných sôch a obrazov tohto druhu. Na sledovanom území polovicu drobných sakrálnych objektov predstavujú kríže s korpusom. Zobrazenie vrcholnej scény pašiového cyklu Ukrižovanie nepodlieha z pochopiteľných dôvodov zmenám patrocínia. Jeho zastúpenie v krajine je teda početne výpovedné aj vo vzťahu k minulosti. Druhé najpočetnejšie zastúpenie, štvrtinu z celkového počtu, má zasvätenie Panny Márii (graf 1). Stavebno-technický stav pilierových kaplniek je vo väčšine dobrý či vyhovujúci, prípadne po nedávnej obnove. Hoci údržba a obnova prebiehajú svojpomocne, týmto sakrálnym objektom je venovaná aspoň základná starostlivosť, ktorá je nevyhnutným predpokladom na ich zachovanie.

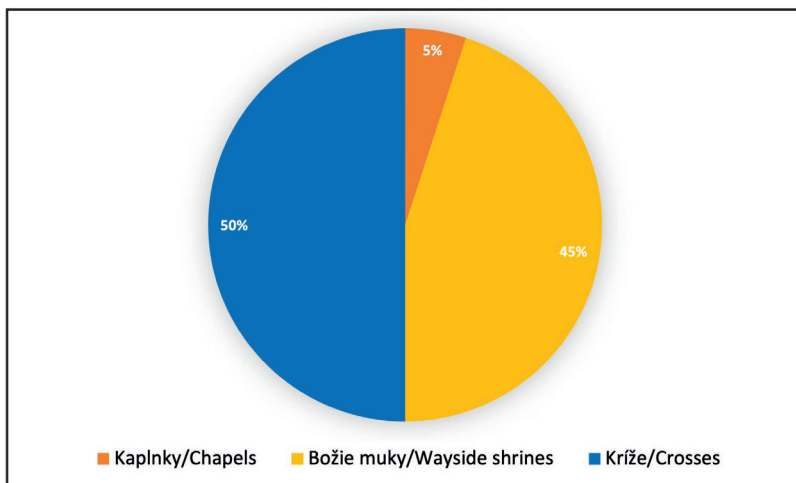
Graf 1. Percentuálne zastúpenie patrocínií drobných sakrálnych objektov na skúmanom území (vyhotovil: R. Sabol). / **Graph 1.** Percentage representation of patronages of small sacral objects in the surveyed area (created by: R. Sabol).

Drevené kríže na sledovanom území majú spravidla formu latinských krížov s oblúkovým plechovým spojením vrcholových ramien. Takmer všetky kríže sú v dobrom alebo vyhovujúcom stave a uplatňuje sa na nich aspoň čiastočná údržba. Drevná hmota je vo všetkých prípadoch chránená nátermi, ktoré však na niektorých krížoch prestávajú plniť ochrannú funkciu. Obmedzená životnosť drevenej hmoty je dôvodom nahrádzania starších krížov novšími. V priebehu spracovania štúdie došlo k výmene prícestného kríža neďaleko obce Dražovce (tab.12a, tab.12b). Pôvodný kríž z roku 1900 nebol nositeľom výrazných umelecko-remeselných hodnôt. Jeho historická a miestopisná hodnota však ostáva čiastočne prítomná aj v novom kríži z roku 2022. Výmena, ktorú sme zaznamenali, je dokladom prirodzeného vývoja a opotrebovania materiálu. Obzvlášť pri objektoch z prírodných materiálov s obmedzenou životnosťou je potrebné mať na pamäti, že k výmene mohlo dôjsť v minulosti opakovane. Bežná životnosť drevených konštrukcií bez zastrešenia v exteriérovej polohe je obmedzená na približne jedno storočie v závislosti od rôznych sprievodných faktorov (vlhkosť prostredia, typ dreva, obnova náteru a pod.).

Z hľadiska trvácnosti a odolnosti voči poveternostným vplyvom je, pochopiteľne, vyhovujúcejším materiálom kameň, príp. betón. Náklady na zhotovenie kríža z trvácnejšieho materiálu však vždy boli násobne vyššie ako pri drevených krížoch. Pri terénnom prieskume sme identifikovali tri kamenné/betónové kríže s korpusom na viacnásobne členených postamentoch (tab. 18 – 20). Tri exempláre kamenných krížov neumožňujú vyvodzovať širšie závery. Ide o typickú produkciu zo začiatku 20. storočia, ktorá sa v podobných formách vyskytuje po celom území Slovenska.

Z penza zachovaných krížov môžeme dôvodne usúdiť, že v regióne pod Tribečom boli oveľa rozšírenejšie kríže z dreva. Zachované príklady pochádzajú hlavne z 19. a 20. storočia (tab. 11 – 17). Niektoré božie muky môžu byť aj staršie. Ich rustikalizovaná výtvarná forma však nemusí byť nutne dokladom skoršieho vzniku. Pri drobných sakrálnych objektoch je určenie datovania takmer spravidla komplikovanou úlohou. Absencia slohových znakov a dlhodobá pretrvávajúca objemové typy komplikujú stanovenie datovania na základe formy. Pri absencii písomných dokladov sme odkázaní aspoň na rámcové datovanie na základe celkového výrazu, pomeru objemov a drobných detailov výzdoby. Priestor na odôvodnenú korekciu ostáva, samozrejme, otvorený (tab. 1 – 20).

Na sledovanom území bolo identifikovaných 20 drobných sakrálnych objektov. Typologicky išlo dominantne o križe a božie muky, architektonicky a priestorovo rozvinutejšia bola len jedna kaplnka (graf 2).

Graf 2. Percentuálne zastúpenie typologických druhov drobných sakrálnych objektov na skúmanom území (vyhotovil: R. Sabol). / **Graph 2.** Percentage representation of typological types of small sacral objects in the studied area (created by: R. Sabol).

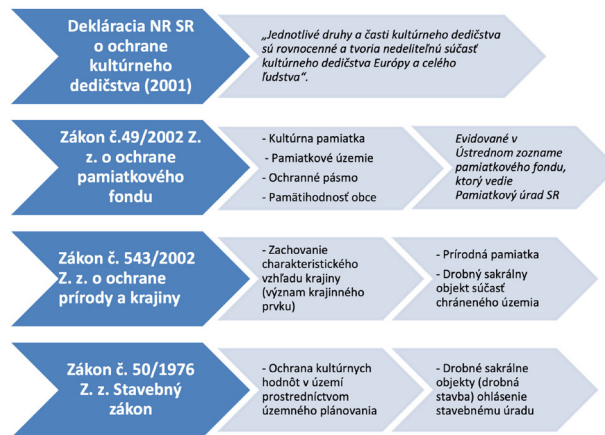
Stav a ochrana drobných sakrálnych objektov

Záujem, respektíve nezáujem o drobné sakrálne objekty sa v jednotlivých časových obdobiach rôznili. Na rozdiel od iných pamiatok, napr. umeleckých diel, ktoré sú prezentované v múzeách a galériách, sú drobné pamiatky voľne roztrúsené po krajine, prístupné celej spoločnosti a stávajú sa súčasťou jej každodennosti (Hrubý – Altová – Kadlec 2015, 9). Napriek tomu sú stále ako časť mozaiky nášho kultúrneho, historického dedičstva známe i neznáme, videné a prehliadané.

Prelomové obdobie nazerania na drobné sakrálne objekty spadá do počiatku druhej polovice 20. storočia, keď dochádza k výrazným zmenám vo vnímaní krajiny a jej posvätnosti. Násilná ateizácia, kolektivizácia a zásahy do prírodného prostredia, nadmerná intenzifikácia poľnohospodárskej produkcie a urbanizácia viedli k postupnému vytrateniu človeka z krajiny, s ktorou bol v predchádzajúcich obdobiach v každodennom kontakte, ako aj k zmene jeho vzťahu ku krajine. Symboly posvätnosti krajiny v podobe drobných sakrálnych stavieb boli často likvidované, ich údržba bola zanedbaná a ich *genius loci* sa dostával do úzadia záujmu spoločnosti (Matáková 2012, 196).

Niektoré drobné sakrálne objekty sú v súčasnosti už legislatívne chránené ako samostatné národné kultúrne pamiatky alebo sú súčasťou chránených území a evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ktorý vedie Pamiatkový úrad SR (obr. 2). Pozornosť sa doposiaľ sústredila predovšetkým na objekty v rámci urbanizovaných štruktúr osídlenia, len v poslednej dobe sa odborný i laický záujem presúva aj do voľného krajinného prostredia. Posudzovaný druh objektov, ktorý nedosahuje potrebnú mieru historicko-spoločenských, umelecko-remeselných, výtvarných či architektonických hodnôt na vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku, môže byť evidovaný

aspoň ako pamätihodnosť obce. Oba právne rámce sú zakotvené v zákone č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (Matáková 2011, 80). Ochrana kultúrneho dedičstva, do ktorého patrí aj kategória drobných sakrálnych objektov, je podporená okrem domácej aj medzinárodnou legislatívou. Ide o medzinárodné dokumenty, ako Európsky kultúrny dohovor (1955), Dohovor o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva (1972), Európsky dohovor o krajine (2000), ktoré sú plne akceptované slovenskou legislatívou. O dôležitosti zachovania drobných sakrálnych objektov na pôvodnom mieste a v pôvodnom kontexte sa hovorí aj v Benátskej charte (ICOMOS 1964) (Tóth et al. 2019,1).

Obr. 2. Súčasná ochrana drobných sakrálnych objektov v slovenskej legislatíve (vyhotovil: D. Bešina). / **Fig. 2.** Current protection of small sacral objects in Slovak legislation (created by: D. Bešina).

Záver

Drobné sakrálné objekty v západnom Tribečskom podhorí reprezentujú kultúrnu a historickú pamäť daného obyvateľstva. Sú dokladom nielen životných príbehov ich tvorcov, ale zároveň odzrkadľujú synergiu človeka a krajiny. Zahŕňajú v sebe nielen umelecké, historické a estetické hodnoty, ale sú významnými krajinotvornými prvkami, kultúrnymi objektmi, ktoré predstavujú pripomienky najrôznejších ľudských osudov, udalostí, ako aj ich náboženský a duchovný odkaz. Zaslúžia si rovnakú pozornosť ako iné doklady ľudskej minulosti a tie najhodnotnejšie by sa mali stať súčasťou nášho pamiatkového fondu, ako aj národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja v oblasti ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva. Tieto drobné objekty známe i neznáme, videné i prehliadané, skrývajú v sebe veľký potenciál na potreby komplexnejšieho historického bádania nášho územia ako často posledné autenticky zachované doklady, ktoré plnili nielen kultúrovú, ochrannú, ale i orientačnú funkciu (Ivanič 2011, 30). Z hľadiska skúmania danej problematiky je dôležitá ich dokumentácia naprieč regiónmi, čím by sa docielil komplexný pohľad do každodenného života „prostých“ ľudí. Ich symbolický, duchovný význam umocňuje aj ich pretrvanie v krajine v toku storočí. Takýmito dokladmi sú aj drobné sakrálné objekty (božie muky, pricestné

kríže, kaplnky) západného Tribečského podhoria, ktoré sú situované v intravilánoch a extravilánoch obcí a dokladajú vieru a zbožnosť tribečského spoločenstva, ktorá pretrváva do súčasnosti.

REFERENCES

- Ambrušová, Uršula. 2017.* Columna vero murata – murovaný stĺp v Ťahanovciach. In *Pamiatky a múzeá* 66/4, 46-51.
- Bartoňková, Dagmar et al. 1969.* Magnae Moraviae Fontes Historici. Brno.
- Bednárík, Rudolf. 1972.* Cintoríny na Slovensku. Cemeteries in Slovakia. Bratislava.
- Bóna, Martin – Lukačka, Ján. 2015.* Kultúrno-historické pamiatky stredného Ponitria. Cultural-historical monuments of Central Ponitria. Topoľčany.
- Bönde Gogová, Stanislava. 2022.* Pominuteľné a večné. O prezentácii kultúrneho dedičstva a kresťanskej tradícii tribečského spoločenstva. In *Studia Aloisiana* 13/1, 37-49.
- Buganová, Klaudia – Šangala, Marián. 2009.* Kríže Košíc a okolia. Crucifixes of Košice and its surroundings. Bratislava.
- Buganová, Klaudia. 2005.* Postavené roku Pána: Malé sakrálne stavby v krajine. Built in the Year of the Lord: Small sacral buildings in the landscape. Košice.
- Cílek, Václav. 2002.* Krajiny vnitřní a vnější. Inner and outer landscapes. Praha.
- Cílek, Václav. 2009.* Makom – kniha míst. Makom - book of places. Druhé, doplnené vydání. Praha.
- Cónová Ilona – Lacková, Desana. a kol. 1999.* Terminologický slovník unifikovaných názvov urbanizmu, architektúry a nehnuteľných výtvarných diel. Bratislava. nepubl.
- Čičo, Martin – Kalinová, Michaela – Paulusová, Silvia. 2002.* Kalvárie a krížové cesty na Slovensku. Calvaries and Stations of the Cross in Slovakia. Bratislava.
- Ďurčo, Marek. 2010.* Cirkevná správa farností v rámci dekanátov Veľké Topoľčany a Vestenice od roku 1736 do konca 18. storočia. [The Church' administration of parishes in Veľké Topoľčany 'district and Vestenice' district from 1763 until to the end of 18 the century]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 10, 2-10.
- Frolec, Václav. 1974.* Lidova architektura na Moravě a ve Slezsku. Folk architecture in Moravia and Silesia. Brno.
- Frolec, Václav – Vařeka, Josef. 1983.* Lidová architektura. Encyklopedie. Folk architecture. Encyclopedia. Praha.
- Gogová, Stanislava. 2008.* Sádok – Cibajky – Šiance. Sieť náučných lokalít v severozápadnej časti pohoria Tríbeč. Sádok – Cibajky – Šiance. Network of educational sites in the north-western part of the Tríbeč Mountains. Nitra.
- Hájek, Pavel. 2009.* Zděná boží muka v jižních Čechách. 1. vyd. České Budějovice.
- Hájek, Tomáš – Bukačová, Irena. 2001.* Příběhy drobných památek (od nezájmu až k fascinaci). Stories of small monuments (from disinterest to fascination). České Budějovice.
- Halajová, Denisa – Halaj, Peter. 2020.* Tourism potential of small sacral architecture in Spiš Region in Slovakia. In *Public recreation and landscape protection – with sense hand in hand?*. Brno, 533-537.
- Hronček, Pavol - Gregorová, Bohuslava - Weis, Karol. 2022.* Medieval Religious Landscape and Its Use in Religious Tourism (Case Study of the Early Gothic Church Koscelisko Surroundings in Kysuce, Slovakia). In *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 41/2, 571-582.
- Hrubý, Peter – Altová Eva – Kadlec Antonín. 2015.* Metodika dokumentace drobných památek. Certifikovaná metodika. Methodology of documentation of small monuments. Certified methodology. Ústí nad Labem.

- Ivanič, Peter.* 2011. Stredoveké cestná sieť na Pohroní a Poiplí. Nitra.
- Jančura, Peter.* 1998. Súčasná a historické krajinné štruktúry v tvorbe krajiny. In *Životné prostredie*, 32/5, 236-240.
- Judák, Viliam – Poláčik, Štefan.* 2009. Katalóg patrocínií na Slovensku. Bratislava.
- Kočický Dušan – Ivanič Boris.* 2011. Geomorfologické členenie Slovenska. Bratislava.
- Kontriková Šusteková, Ivana.* 2023. „Žadni nevi, czo gest laska, kdo gi neskusil...“. Náboženské púte veriacich z horných Kysúc k Panne Márii Frýdeckej v 1. polovici 19. storočia. [„Nobody knows what the love is who has not tried it ...“. The Pilgrimages of Believers from the Sub-region of Horné Kysuce to Our Lady in Silesian Frýdek in the First Half of the 19th Century]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 16/2, 121-135.
- Krogmann, Alfred – Nemčíková, Magdaléna – Oremusová, Daša – Ambrosio, Vitor – Mróz, Franciszek.* 2017. Religiozita a jej reflexia v cestovnom ruchu na Slovensku. [Religiosity and its Reflexion in Tourism in Slovakia]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 10/2, 178-190.
- Kvasnicová, Magdaléna.* 2014. Kultúrohistorické hodnoty sakrálnych pamiatok v krajine. In Vošková, Katarína e dal. (eds.). *Sakrálne pamiatky v krajine. Banská Štiavnica a okolie.* Bratislava, 25-30.
- Liszka, József.* 2007. Archív malých sakrálnych pamiatok „Na slávu Božiu...“. In *Enviromagazín* 12/1, 18-21.
- Matáková, Barbora.* 2006. Drobné sakrálne objekty v krajine (význam miesta) – hodnotenie na príklade obce Veľké Zálužie. In *Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach.* Trnava, 186-197.
- Matáková, Barbora.* 2010. Drobné sakrálne objekty a ich význam v krajinnom obraze. In Vorel, Ivan – Kupka, Jiří (eds.). *Aktuální otázky ochrany krajinného rázu.* Praha.
- Matáková, Barbora.* 2011. Drobné sakrálne objekty v krajine Hornej Nitry. Small sacral objects in the landscape of Upper Nitra. Dizertačná práca. Mandelova univerzita v Brne, Zahradnická fakulta v Lednici. Lednice.
- Matáková, Barbora.* 2012. Duchovné hodnoty vidieckej krajiny v Českej republike a na Slovensku. In *Životné prostredie* 46/4, 193-198.
- Ruttkay, Alexander.* 2016. O počiatkoch kresťanstva na území Slovenska, význame cyrilo-metodskej misie a jej odozvách v 10. – 11. storočí. [On the Origins of Christianity in the Territory of the Slovak Republic, Significance of Missionary Work of Cyril and Methodius and Responses to it in the 10 th – 11th Centuries]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 9/2, 2-10.
- Sádlo, Jiří.* 2008. Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí. Landscape and Revolution: significant turning points in the development of the cultural landscape of the Czech lands . 3. vyd. Praha.
- Tóth, Attila et al.* 2019. Small sacral Christian architecture in the Cultural landscape of Europe. In *Acta Horticulturae et Regiotecturae* 1. Nitra, 1-7.
- Vácha, Zdeněk.* 2016. Středověká drobná architektura na Moravě. In *Monumentorum tutela* 26, 59-76.
- Vařeka, Jozef – Frolec, Václav.* 2007. Lidová architektura: Encyklopedie. Folk architecture: encyclopedia. 2. vyd. Praha.
- Velek, Jan.* 2019. Popraviště ve vztahu ke krajině na jižní Moravě. In *Jihomoravské šibenice v časném novověku (16. až 18. stol.).* Brno, 33-36.
- Vokáč, Ivan.* 2021. Boží muka jako poslední zastávky na cestách nebohých hříšníků. In *Pomniki Dawnego Prawa* 55, 70-77.

Vošková, Katarína ed al. (eds.). 2014. Sakrálne pamiatky v krajine. Banská Štiavnica a okolie. Sacral monuments in the country. Banská Štiavnica and surroundings. Slovenská technická univerzita v Bratislave. Bratislava.

Vydra, Jozef. 1958. Ludová architektúra na Slovensku. Folk architecture in Slovakia. Bratislava.

Documents

Benátska charta (1964). https://www.pamiatky.sk/content/data/File/ICOMOS/3_BENATKY_charta_1964.pdf

Dohovor o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva (1972). https://www.slov-lex.sk/static/pdf/1991/159/ZZ_1991_159_19910506.pdf

Geologická mapa Slovenskej republiky. <https://apl.geology.sk/gm50js/>

Európsky kultúrny dohovor (1954). https://www.slov-lex.sk/static/pdf/1990/290/ZZ_1990_290_19900713.pdf

Európsky dohovor o krajine (2000). https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2005/515/ZZ_2005_515_20051125.pdf

Zákon o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) č. 50/1976 Z. z. https://www.slov-lex.sk/static/pdf/1976/50/ZZ_1976_50_20230701.pdf

Zákon ochrane pamiatkového fondu č. 49/2002 Z. z. https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2002/49/ZZ_2002_49_20131001.pdf

Zákon o ochrane prírody a krajiny č. 543/2002 Z. z. https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2002/543/ZZ_2002_543_20221201.pdf

Ústredný zoznam pamiatkového fondu Slovenskej republiky (ÚZPF SR). <https://www.pamiatky.sk/nkp-a-po/>

Vojské mapovanie I. a II. Maps. 2023. Arcanum adatabázis kft. <https://maps.arcanum.com/en/>

doc. PhDr. Stanislava Bönde Gogová, PhD.
Constantine the Philosopher University
Faculty of Arts, Department of Archaeology
Hodžova 1, 949 01 Nitra
Slovakia
sbgogova@ukf.sk
ORCID ID: 0000-0001-9703-5514
SCOPUS Author ID: 57163920200
WOS Researcher ID: AAL-6288-2020

PhDr. Daniel Bešina, PhD.
Constantine the Philosopher University
Faculty of Arts, Department of Archaeology
Hodžova 1, 949 01 Nitra
Slovakia
dbesina@ukf.sk
ORCID ID: 0000-0002-6068-9159
SCOPUS Author ID: 57202040589
WOS Researcher ID: AAL-7286-2020

PhDr. Radomír Sabol
Constantine the Philosopher University
Faculty of Arts, Department of Archaeology
Hodžova 1, 949 01 Nitra
Slovakia
Monuments Board of the Slovak Republic
Cesta na Červený most 6, 811 04 Bratislava
Slovakia
radomir.sabol@pamiatky.gov.sk
ORCID ID: 0000-0003-0960-5690

Prílohy/Appendix

Katalóg drobných sakrálnych objektov západného Tribečského podhoria (tab. 1 – tab. 20).
 Catalogue of small sacral objects of the western Tribeč foothills (Table 1 – Table 20).

Tab. 1

1. Názov objektu:	KAPLNKA	Identifikačné číslo: - 1 -
2. Bližšie určenie:	prícestná	
3. Zasvätenie:	Sedembolestná P. M.	 <p>Nápis: -</p>
4. Zaužívaný názov:	Červená kaplnka	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Bošany	
8. Katastrálne územie:	Veľké Bošany	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	1332, -	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.5714825, 18.2461225	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	severovýchod	
15. Celkový stav:	dobrý (1)	
16. Materiál:	tehla, kameň	
17. Krytina:	pálená škridla	
18. Vznik:	prvá polovica 18. storočia	
19. Sloh:	barok	
20. Pamiatková ochrana:	áno (č. ÚZPF: 10 797/1)	
<p>21. Opis: Jednopriestorová kaplnka je zastrešená sedlovou strechou z pálenej škridly. Charakterizuje ju predovšetkým architektonicky členená hlavná fasáda s pozoruhodným konvexno-konkávne prehýbaným štítom. Vstup lemovaný pásovou šambránou je po stranách flankovaný pilastrami s hlavicami predstupujúcimi korunnú rímsu, ktorá obieha celý obvod stavby. Nad ňou sa dvíha vysoký dvojstupňový štít, ktorý opakuje rovnakú tektonickú skladbu.</p>		
<p>22. Zhodnotenie: Predmetná kaplnka reprezentuje charakteristický príklad prostej vidieckej kaplnky z obdobia neskorého baroka. Architektonické stvárnenie hlavnej fasády možno dať do súvislosti s hlavnou fasádou Kostola sv. Martina biskupa v Bošanoch, z ktorej je zrejme odvodnené (Ďurčo 2010, 106).</p>		
<p>23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): I. mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2028244.4585768543%2C6201326.662321369%2C2035104.681865449%2C6203834.752311976&map-list=1&layers=here-aerial%2C163%2C165 II. mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2028244.4585768543%2C6201326.662321369%2C2035104.681865449%2C6203834.752311976&map-list=1&layers=158%2C164</p>		

Tab. 2

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	Identifikačné číslo: – 2 –
2. Bližšie určenie:	prícestná	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	Anjelíček	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Krásno	
8. Katastrálne územie:	Krásno	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	470/1, –	
10. GPS súradnice (φ , λ):	48.59844128, 18.31230963	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	juhovýchod	
15. Celkový stav:	dobrý (1)	
16. Materiál:	tehla	
17. Krytina:	krytina murovaná	
18. Vznik:	1866	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Hranolová božia muka s nikou sa dvíha na vysokom predsadenom sokli, vo vrchole má plytkú profilovanú zvlnenú segmentovú rímsu, nad ktorou sa v strede dvíha rovnoramenný latinský kríž s ozdobnými väzami (?). Plytkým odsadením objemu je čelná strana objektu rozdelená vertikálne na tri časti. Pod nikou je v obdĺžnikovom vpadnutom poli uvedené presné vročenie.		
22. Zhodnotenie: Na zvýšenie výtvarného účinku bolo pre božiu muku pri obci Krásno zvolené pôsobivé umiestnenie na rastlom skalnatom útvare, ktorý sa strmo dvíha nad priebežnou cestou. Objekt pripomína cestnú nehodu miestnych zemepánov, ktorí na jej mieste nechali z vďaky vybudovať túto pôvabnú sakrálnu stavbu.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): II. vojenské mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2036178.6170534506%2C6206058.162916883%2C2041450.270508618%2C6207985.473546383&map-list=1&layers=158%2C164		

Tab. 3

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	<p>Identifikačné číslo: – 3 –</p> <p>Nápis: –</p>
2. Bližšie určenie:	prícestná	
3. Zasvätenie:	Sedembolestná P. M.	
4. Zaužívaný názov:	pri Juríčkovom mlyne	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Ješkova Ves	
8. Katastrálne územie:	Ješkova Ves	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	1811, –	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.57096071, 18.27211190	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	severozápad	
15. Celkový stav:	dobrá (1)	
16. Materiál:	tehla	
17. Krytina:	plech	
18. Vznik:	okolo roku 1800 (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Jednoduchá božia muka s pyramidálnym zastrešením a krížom vo vrchole má na čelnej strane niku s novodobým obrazom Sedembolestnej Panny Márie. Prieběžnou profilovanou kordónovou rímsovou je rozdelená na dve časti. Výklenok s polkruhovým záklenkom je voľne otvorený na uloženie predmetov výzdoby a sviec.		
22. Zhodnotenie: Absencia nápisu a datovania umožňuje len rámcové stanovenie obdobia vzniku. Predmetná božia muka má prostú formu utilitárneho hranola s indiferentnými slohovými znakmi. Napriek tomu je svojím rozmerom, farbou a umiestnením dobre viditeľná.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.		

Tab. 4

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	Identifikačné číslo: – 4 –
2. Bližšie určenie:	prícestná, na križovatke	
3. Zasvätenie:	Svätá Barbora	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Baštín, Krnča	
8. Katastrálne územie:	Veľké Bošany	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	216, 108/1	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.55485, 18.22772	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Spríevodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	neupravené	
14. Orientácia:	severozápad	
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)	
16. Materiál:	tehla	
17. Krytina:	plech	
18. Vznik:	19. storočie (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Prostá hranolová forma božej muky má na čelnej strane niku, ktorá sa v spodnej časti lichobežníkovito rozširuje. Nika s novodobým obrazom sv. Barbory je zamrežovaná a uzamknutá na visiaci zámok. V mieste nábehu zaklenutia niky do strán vybiehajú nepravidelné úseky robustnej profilovanej rímsy. Objekt je zaklenutý plytkou pyramidálnou strieškou pokrytou plechom, na ktorej vrchole je prostý kovový latinský kríž. Na bočných stranách kaplnky sú dva plytké vpadnuté obdĺžnikové polia, ktoré v minulosti mohli niesť náboženské výjavy. Pomerne neorganickým prvkom je aj úzka „polička“ umiestnená pomerne nízko pod nikou.		
22. Zhodnotenie: Božia muka zjavne prešla v nedávnej dobe opravou a je v dobrom stavebno-technickom stave. Z jej súčasnej formy možno vytušiť sekundárne úpravy a zmeny, ktoré pozmenili jej pôvodnú podobu. Pozoruhodné je jej situovanie pri križovatke ciest a dobrá viditeľnosť v rovinatom teréne.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): I. mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2025670.3970780715%2C6198409.498469614%2C2032530.6203666662%2C6200917.58846021&map-list=1&layers=163%2C165 II. mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2025670.3970780715%2C6198409.498469614%2C2032530.6203666662%2C6200917.58846021&map-list=1&layers=158%2C164		

Tab. 5

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	<p>Identifikačné číslo: – 5 –</p> <p>Nápis: –</p>
2. Bližšie určenie:	prícestná	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Klátova Nová Ves	
8. Katastrálne územie:	Klátova Nová Ves	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	659, –	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.5682576, 18.2905113	
11. Viditeľnosť:	čiasť	
12. Sprievodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	neupravené	
14. Orientácia:	juh	
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)	
16. Materiál:	tehla	
17. Krytina:	pálená škridla	
18. Vznik:	19. storočie (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Božia muka neznámeho zasvätenia, hranolovej formy, je približne uprostred rozdelená naznačenou zaoblenou rímou, nad ktorou sa na čelnej strane nachádza výklenok so segmentovým záklenkom. Dnes sa v ňom nachádzajú sekundárne, voľne položené sviečky, sväté obrázky a malý krížik. Nika má odstupňovaný okraj, na hornej strane zasahuje oblúk do predsadenej hmoty. Rovnakú podobu majú bočné strany objektu, avšak zdanlivé niky sú len naznačenými vpadlinami.		
22. Zhodnotenie: Formy božích múk majú rôzne podoby, ktoré však spravidla vychádzajú z pôvodného členenia na nohu (päťu), driek a nadstavec (skrinku). V procese evolúcie typických stredovekých božích múk sa vyprofilovala pre naše prostredie typická forma pilierovej božej muky s nikou. Konkrétne táto je zaujímavým príkladom prechodovej fázy, keď zanikli otvory na všetkých štyroch stranách a ostával len otvor na čelnej strane.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): II. mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2032660.292620319%2C6200664.701363152%2C2039520.5159089137%2C6203172.791353758&map-list=1&layers=158%2C164		

Tab. 6

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	Identifikačné číslo: – 6 –
2. Bližšie určenie:	prícestná, na križovatke	
3. Zasvätenie:	Svätý Michal Archanjel	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Malé Uherce	
8. Katastrálne územie:	Malé Uherce	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	– , 656	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.62108160, 18.41047627	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	sever	
15. Celkový stav:	dobrý (1)	
16. Materiál:	tehla	
17. Krytina:	pálená škridla	
18. Vznik:	1905	
19. Sloh:	neogotika	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Hmota objektu je rozdelená na tri časti. Predstúpený sokel, štvorcová báza zakončená jednoduchou rímou, krytú zošikmeným plechom, a mierne užší nadstavec, na ktorom je z čelnej strany zasklený otvor s mrežou. Za sklom je adjustovaná malá, novodobá ikona archanjela. Orámovanie niky s hrotitým záklenkom je plasticky profilované, podobne ako korunná rímsa. Vo vrchole šambrány je plasticky vyhotovený krížik.		
22. Zhodnotenie: V okolí drobného sakrálneho objektu nad úroveň terénu vystupuje niekoľko skál, ktoré svedčia o skalnatom podloží. Zaujímavé je, že božia muka nie je čelnou stranou otočená k ceste. Možno teda uvažovať o inom trasovaní ciest v minulosti. Vedľajšia cesta, pri ktorej stojí, spája Malé Uherce a Veľké Uherce.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): I. vojenské mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2046014.7319937493%2C6209555.697276387%2C2052874.955282344%2C6212063.787266994&map-list=1&layers=163%2C165 II. vojenské mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2046014.7319937493%2C6209555.697276387%2C2052874.955282344%2C6212063.787266994&map-list=1&layers=158%2C164		

Tab. 7

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	Identifikačné číslo: – 7 –
2. Bližšie určenie:	prícestná, na križovatke	
3. Zasvätenie:	Panna Mária	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Veľké Uherce	
8. Katastrálne územie:	Veľké Uherce	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	3552, –	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.6254466, 18.4275080	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	juh	
15. Celkový stav:	dobrý (1)	
16. Materiál:	tehla	
17. Krytina:	plech	
18. Vznik:	19. storočie (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Objekt má zaužívaný pilierový tvar s nikou na čelnej strane. Hranolová forma na štvorcovom pôdoryse je horizontálne rozdelená vystupujúcou, neprofilovanou rímsou na dve časti. Sokel a orámovanie hrán je naznačené len farebne. Strmá sedlová strieška je z profilovaného plechu. V úzkej vysokej nike je za sklom umiestnená novodobá soška Panny Márie.		
22. Zhodnotenie: Božia muka zjavne prešla nedávnou čiastočnou obnovou. Aj napriek blízkosti priemyselného areálu ostala zachovaná na pôvodnom mieste. Indiferentná forma neumožňuje konkretizovanie datovania, ktoré na základe lomeného oblúka stanovujeme len rámcovo do 19. storočia.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): II. vojenské mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2048972.3950308817%2C6210714.23428917%2C2054477.425892305%2C6212726.867438368&map-list=1&layers=158%2C164		

Nápis:
–

Tab. 8

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	Identifikačné číslo: – 8 –
2. Bližšie určenie:	prícestná, na križovatke	
3. Zasvätenie:	Božské Srdce Ježišovo	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Nitriansky	
6. Okres:	Nitra	
7. Obec (v blízkosti):	Dolné Lefantovce	
8. Katastrálne územie:	Horné Lefantovce	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	277/1, 298	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.427040, 18.126124	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	západ	
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)	
16. Materiál:	tehla	
17. Krytina:	murovaná	
18. Vznik:	19. storočie (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Pri odbočke zo sledovanej historickej cesty smerom na Horné Lefantovce, kde sa v minulosti nachádzal známy pavlínsky kláštor, sa nachádza jednoduchá pilierová božia muka. Ide o jednoduchý hranolový pilier na štvorcovom pôdoryse s výrazne predstúpeným soklom. Vrcholová skrinka má segmentové murované zastrešenie. Nika je uzatvorená jednoduchou mrežou, za ktorou sa nachádza novodobá soška Božského Srdca Ježišovho.		
22. Zhodnotenie: Pomerne rustikálne vyhotovená božia muka má jednoduchú formu. Oproti ostatným objektom tohto typu na sledovanom území je v tomto prípade vymurovaná aj jej strecha.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): II. vojenské mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2015594.603918503%2C6177386.1783002%2C2020007.6867464613%2C6178999.596465018&map-list=1&layers=158%2C164		

Tab. 9

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	<p>Identifikačné číslo: – 9 –</p> <p>Nápis: –</p>
2. Bližšie určenie:	prícestná	
3. Zasvätenie:	Panna Mária	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Nitriansky	
6. Okres:	Topoľčany	
7. Obec (v blízkosti):	Oponice	
8. Katastrálne územie:	Oponice	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	876, –	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.46245, 18.14343	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	neupravené	
14. Orientácia:	západ	
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)	
16. Materiál:	tehla	
17. Krytina:	pálená škridla	
18. Vznik:	19. storočie (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
<p>21. Opis: Malá hranolová stavba s lizénami je zastrešená plytkou sedlovou strechou s pálenou krytinou. Nad hrebeňom sa dvíha nezvyčajne vysoký kovový latinský kríž s rozetkami. V malej zasklenej nike je umiestnená novodobá soška Panny Márie. Korunná rímsa je viacnásobne jemne lineárne profilovaná a na čelnej strane nesie prázdny tympanón. Strechu čiastočne rozrušuje rastlinný depozit a mach.</p>		
<p>22. Zhodnotenie: Napriek drobným poškodeniam je božia muka hodnotným a autenticky zachovaným príkladom malej sakrálnej stavby vymedzujúcej hranice obce. Nezvyčajne malá nika je umiestnená v hutnom hranolovom objeme, ktorý je plasticky prečlenený lizénami. Remeselné spracovanie nie je rustikálne, ako býva pri týchto objektoch obvyklé. Biela farba prispieva k lepšiemu vizuálnemu uplatneniu v krajine.</p>		
<p>23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): I. vojenské mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2017123.5844010394%2C6183143.150960407%2C2022609.3379890965%2C6185148.73635994&map-list=1&layers=163%2C165 II. vojenské mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2017795.6283804686%2C6183378.743807003%2C2021859.812666086%2C6184864.605053486&map-list=1&layers=158%2C164</p>		

Tab. 10

1. Názov objektu:	BOŽIA MUKA	Identifikačné číslo: – 10 –
2. Bližšie určenie:	prícestná	
3. Zasvätenie:	Lurdská Panna Mária	 <p>Nápis: KU CTI A SLÁVE BOŽEJ OBETOVALI ROZÁLIA A JOZEF BABČAN 7. 10. 1900 – 2000</p>
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Nitriansky	
6. Okres:	Topoľčany	
7. Obec (v blízkosti):	Solčany	
8. Katastrálne územie:	Solčany	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	647/1, 642	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.54392 18.20381	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Spríevodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	juhozápad	
15. Celkový stav:	dobrý (1)	
16. Materiál:	tehla (?)	
17. Krytina:	murovaná	
18. Vznik:	1900	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
<p>21. Opis: V rovinatom priestore pri ceste do Topoľčian stojí dobre viditeľná, mohutná božia muka zasvätená Lurdskej Panne Márii. Hranolová forma s výrazne strmým murovaným zastrešením je rozdelená úzkou kordónovou rímsou. Na čelnej strane je osadená pretiahnutá nápisová doska, pripomínajúca vznik (1900) a obnovu (2000) sakrálneho objektu. Nika s polkruhovým záklenkom je zasklená. Vrchol božej muky zdobí jednoduchý malý kovový krížik. Po stranách boli pri obnove vysadené dve tuje.</p>		
<p>22. Zhodnotenie: Predmetná božia muka má pomerne mohutné rozmery, vďaka čomu je v krajine dobre viditeľná. Exteriérová farebná úprava sa usiluje o ďalšie zvýraznenie, ktoré nie je vôbec nutné. Rustikálne spracovanie hmôt svedčí o tom, že ide o ľudovú prácu z roku 1900. Napriek nie príliš vhodnému materiálovému stvárneniu nápisovej tabule je uchovanie pôvodného vročenia vítané. Flankujúce tuje už natoľko vítané nie sú. Vhodnejšie by boli listnaté kultivary domáceho pôvodu.</p>		
<p>23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.</p>		

Tab. 11

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: - 11 -
2. Bližšie určenie:	prícestný, na križovatke	
3. Zasvätenie:	-	
4. Zaužívaný názov:	-	
5. Kraj:	Nitriansky	
6. Okres:	Nitra	
7. Obec (v blízkosti):	Dražovce	
8. Katastrálne územie:	Dražovce	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	1700/31, 1823	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.34102390, 18.0672804	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	juhozápad	
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)	
16. Materiál:	drevo, kov	
17. Krytina:	plech	
18. Vznik:	okolo roku 1900 (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	-	Nápis: -
21. Opis: Drevený latinský kríž s polkruhovým ozdobným prepojením ramien nesie kovový korpus, podložený symetrickým dekoratívnym motívom rozviliny a festónu. Plech v tvare polkruhu je lemovaný malými plechovými polkruhmi. Pri päte kríža je k prednej časti pripojená kovová konzola. Kríž nenesie žiadne nápisy ani datovanie.		
22. Zhodnotenie: Forma kríža vychádza zo zaužívaných a rozšírených formálnych a dekoratívnych schém obdobných sakrálnych objektov, ktoré sa nachádzajú na celom území Slovenska. Na základe štýlového vyhotovenia korpusu a dekoratívnych elementov odhadujeme, že mohol vzniknúť niekedy na prelome 19. a 20. storočia.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.		

Tab. 12a

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 12a – x zaniknutý sakrálny objekt x
2. Bližšie určenie:	prícestný	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Nitriansky	
6. Okres:	Nitra	
7. Obec (v blízkosti):	Nitra, m. č. Dražovce	
8. Katastrálne územie:	Dražovce	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	2638/2, 2638/2	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.363829, 18.070622	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	severozápad	
15. Celkový stav:	narušený (3)	
16. Materiál:	drevo, kov	
17. Krytina:	–	
18. Vznik:	1910	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Jednoduchý prícestný latinský kríž nesie pomerne veľké stvárnenie Krista, maľované na plechu. Korpus je vytvorený z plechu vyrezaného v tvare zobrazenia Umučeného. Maľba je už výrazne narušená a opadaná. Na vrcholovom ramene je umiestnená hrdzavá tabuľka, ktorá s istotou niesla nápis INRI (vo význame Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum = Ježiš Nazaretský, židovský kráľ). Pri nohách Krista je veľkými písmenami uvedený rok 1910. Kríž sa mierne vychýľuje od vertikály a prejavuje sa už na ňom jeho vek.		
22. Zhodnotenie: Predmetný kríž je pozoruhodný nielen svojím vekom, ale aj stvárnením Krista vo forme maľby na plechu. Tento formálny spôsob zobrazenia vychádza z ikonopisnej maľby východného kresťanského obradu. S takýmito krížmi sa vo väčšej miere stretávame hlavne na východnom Slovensku. Zdá sa, že neutešený stav kríža nie je výsledkom nezájmu, ale skôr prirodzeného opotrebovania materiálu.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.		

Tab. 12b

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 12b –
2. Bližšie určenie:	prícestný	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Nitriansky	
6. Okres:	Nitra	
7. Obec (v blízkosti):	Nitra, m. č. Dražovce	
8. Katastrálne územie:	Dražovce	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	2638/2, 2638/2	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.363829, 18.070622	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	neupravené	
14. Orientácia:	severozápad	
15. Celkový stav:	dobrá (1)	
16. Materiál:	drevo	
17. Krytina:	–	
18. Vznik:	2022	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Starý kríž z roku 1900 bol v nedávnej dobe nahradený celodreveným latinským krížom s korpusom. Nový sakrálny objekt je ukotvený v betónovom lôžku na tom istom mieste. Vertikálna a horizontálna časť kríža má podobu rastenej guľatiny bez kôry. Korpus Krista je vytvorený z iného druhu dreva, podobne ako zvitok s nápisom INRI. Korpus je na kríž pripevnený v excentrickej polohe.		
22. Zhodnotenie: Predmetný kríž nahradil vyše 120-ročné staršie dielo. Nový kríž vychádza z aktuálneho dobového vkusu. Kombinuje dva druhy dreva, vďaka čomu expresívne stvárnené telo umierajúceho Krista vizuálne viac vynikne. Pozoruhodné je aj zámerné (?) vychýlenie korpusu od vertikálnej osi kríža. Použitie prírodných materiálov v krajinnom prostredí reaguje na súčasné tendovanie návratov k prírodným materiálom. V zásade možno danú realizáciu hodnotiť kladne. Bolo by však na mieste cielene skultivovať bezprostredné okolie.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.		

Tab. 13

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 13 –
2. Bližšie určenie:	prícestný, na križovatke	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Nitriansky	
6. Okres:	Nitra	
7. Obec (v blízkosti):	Podhorany	
8. Katastrálne územie:	Dražovce	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	146/1, –	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.390320, 18.102167	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Spríevodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	sever	
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)	
16. Materiál:	drevo, kov	
17. Krytina:	plech	
18. Vznik:	okolo roku 1900 (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Kríž je umiestnený v upravenom priestore medzi dvoma tujovcami. Ramená kríža sú spojené kovovým plechom v segmentovom tvare, ktorý je zdobený tromi kovovými rozetami. Čelný okraj plechu zdobia kruhové perforácie. Plastický, pomerne malý korpus sa nachádza uprostred kríženia ramien. Nad ním je kovová tabuľka s textom INRI. Kríž je v spodnej časti mohutnejší. Pozoruhodná je kovovou mriežkou uzavretá nika vydlabaná vo vertikálnom ramene. Pod ňou je pripevnený kovový kôš na kvetiny.		
22. Zhodnotenie: Predmetný kríž je charakteristický svojím výnimočným dekoratívnym spracovaním a pozoruhodnou nikou. Hoci už nie je v najlepšom stave, vzhľadom na pretrvávajúcu údržbu možno jeho stav hodnotiť ako vyhovujúci.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.		

Tab. 14

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: - 14 -	
2. Bližšie určenie:	prícestný		
3. Zasvätenie:	-		
4. Zaužívaný názov:	-		
5. Kraj:	Trenčiansky		
6. Okres:	Partizánske		
7. Obec (v blízkosti):	Turčianky		
8. Katastrálne územie:	Turčianky		
9. Parcelné číslo reg. C a E:	242/1, 244		
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.586401, 18.313958		
11. Viditeľnosť:	dobrá		
12. Sprievodná zeleň:	-		
13. Bezprostredné okolie:	upravené		
14. Orientácia:	juhozápad		
15. Celkový stav:	dobrý (1)		
16. Materiál:	drevo, kov		
17. Krytina:	plech		
18. Vznik:	prvá pol. 20. storočia (?)		
19. Sloh:	neurčitý		
20. Pamiatková ochrana:	-		
21. Opis: Subtílly vysoký drevený kríž s korpusom sa nachádza na voľnom priestranstve poľnohospodársky obrábanej pôdy. Jednoduchá forma kríža a plechu prepájajúceho jeho ramená nemá žiadne zdobenie. Vrcholové rameno nesie akurát nápis INRI.			Nápis: INRI
22. Zhodnotenie: Predmetný kríž je v dobrom stave. Vzhľadom na jeho vertikálnejšiu formu a stvárnenie kovového korpusu možno jeho vznik situovať niekedy do prvej polovice 20. storočia.			
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.			

Tab. 15

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 15 –	
2. Bližšie určenie:	prícestný		
3. Zasvätenie:	–		
4. Zaužívaný názov:	–		
5. Kraj:	Trenčiansky		
6. Okres:	Partizánske		
7. Obec (v blízkosti):	Veľké Uherce		
8. Katastrálne územie:	Veľké Uherce		
9. Parcelné číslo reg. C a E:	1979/49, –		
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.616839, 18.432568		
11. Viditeľnosť:	dobrá		
12. Sprievodná zeleň:	–		
13. Bezprostredné okolie:	upravené		
14. Orientácia:	juhozápad		
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)		
16. Materiál:	drevo, kov		
17. Krytina:	plech		
18. Vznik:	druhá pol. 20. storočia (?)		
19. Sloh:	neurčitý		
20. Pamiatková ochrana:	–		
21. Opis: Elementárna forma kríža s poškodeným plechom vo vrchole nesie reliéfne stvárnený korpus. Miesto je zjavne navštevované a pravidelne udržiavané, o čom svedčia kvetiny v provizórnych kvetináčoch vyrobených z keramických rúr. Na objekte sa nenachádzajú žiadne nápisy ani dekoratívne elementy, ktoré by naznačovali jeho historicitu.			Nápis: –
22. Zhodnotenie: Drevený latinský kríž s korpusom reprezentuje bežnú produkciu malých sakrálnych objektov bez výtvarnej a remeselnej hodnoty. Napriek tomu ide o reprezentanta náboženského cítenia, ktorý má v krajine svoje nezastupiteľné miesto.			
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): II. vojenské mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2048526.2011902493%2C6208795.044857475%2C2055386.424478844%2C6211303.1348480815&map-list=1&layers=158%2C164			

Tab. 16

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 16 –	
2. Bližšie určenie:	prícestný		
3. Zasvätenie:	–		
4. Zaužívaný názov:	–		
5. Kraj:	Trenčiansky		
6. Okres:	Partizánske		
7. Obec (v blízkosti):	Bošany		
8. Katastrálne územie:	Veľké Bošany		
9. Parcelné číslo reg. C a E:	1811, –		
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.5709562, 18.2721146		
11. Viditeľnosť:	dobrá		
12. Sprievodná zeleň:	–		
13. Bezprostredné okolie:	upravené		
14. Orientácia:	juhozápad		
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)		
16. Materiál:	drevo, kov		
17. Krytina:	plech		
18. Vznik:	okolo pol. 20. storočia (?)		
19. Sloh:	neurčitý		
20. Pamiatková ochrana:	–		
21. Opis: Vysoký drevený latinský kríž nesie reliéfny korpus Krista a jeho ramená sú prepojené plechovým oblúkom s obojstranným zuborezom v prednej časti. Na vrcholovom ramene je umiestnená kovová tabuľka vo vľajúcej forme s nápisom INRI. Pod nohami korpusu je umiestnená kovová konzola. Ramená kríža sú narušené hlbokými prasklinami a úbytkami drevnej hmoty. Bezprostredné okolie kríža je ohradené nízkym kovovým oplatením na štvorcovom pôdoryse. Vymedzuje bezprostredné „sacrum“ drobnej náboženskej stavby a zároveň tvorí jej ochranu pred znečistením zverou.			Nápis: INRI
22. Zhodnotenie: Jednoduchá forma kríža vo svojom stvárnení ničím zvlášť nevyniká. Korpus je pokrytý veristickou polychrómiou, ktorá má svojimi farebnými odtieňmi podčiarknuť realizmus zobrazovania, výsledok je však pomerne rozpačitý.			
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.			

Tab. 17

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 17 –
2. Bližšie určenie:	prícestný	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Bošany	
8. Katastrálne územie:	Malé Bošany	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	478, 147	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.588857, 18.269285	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	juh	
15. Celkový stav:	narušený (3)	
16. Materiál:	drevo, kov	
17. Krytina:	plech	
18. Vznik:	prvá pol. 20. storočia (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Pomerne nízky drevený kríž s korpusom je vymedzený jednoduchým oplatením na úzkom štvorcovom pôdoryse. Ramená latinského kríža sú spojené segmentom plechu s ozdobným čelným okrajom. Drevená hmota kríža je mierne narušená. Ukončenia horizontálnych ramien kríža sú segmentovo vykrojené napojeným plechom, ktorý v krivke prečnieva smerom nadol. Plastický korpus Krista je natretý striebornou farbou.		Nápis: INRI
22. Zhodnotenie: Kríž má jednoduchú formu bez ozdôb a nápisov. Oproti ostatným reprezentantom tohto typu sakrálnych objektov sa odlišuje len prečnievaním plechového segmentu a tým, že oproti iným krížom je znateľne nižší.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): I. mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey/?bbox=2030297.3917128937%2C6204130.754269192%2C2037157.6150014885%2C6206638.8442597985&map-list=1&layers=here-aerial%2C163%2C165		

Tab. 18

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 18 –
2. Bližšie určenie:	prícestný	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Baštín	
8. Katastrálne územie:	Baštín	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	72, –	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.56113832, 18.23550009	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	severozápad	
15. Celkový stav:	dobrá (1)	
16. Materiál:	kameň	
17. Krytina:	–	
18. Vznik:	začiatok 20. storočia (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Kamenný latinský kríž na profilovanom podstavci nesie korpus Krista a v nike rustikálne stvárnenie Panny Márie. Základňa kríža je obdĺžniková a smerom nahor sa zužuje a vytvára tri profiláciami oddelené časti. Nad nikou na čelnej strane podstavca je profilovaná rímsa, z ktorej plynulo vyrastá obdobne profilovaný postament kríža. Latinský kríž s plnoplastickým korpusom má pri päte naznačené skaly Golgoty. Na najvyššom ramene kríža je vertikálne rozvinutý zvitok s nápisom INRI. Objekt je natretý nabiele a vybrané plastické časti zlatistým náterom.		
22. Zhodnotenie: Profilovaná, zužujúca sa forma kríža je hodnotným príkladom produkcie kamenných krížov, ktoré boli vztýčované hlavne na začiatku 20. storočia, pred prvou svetovou vojnou.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): II. mapovanie – https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=2027866.923385681%2C6199942.986279597%2C2032099.2254174098%2C6201490.311186739&map-list=1&layers=158%2C164		

Tab. 19

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 19 –
2. Bližšie určenie:	prícestný	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Nitriansky	
6. Okres:	Topoľčany	
7. Obec (v blízkosti):	Krnča	
8. Katastrálne územie:	Krnča	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	880/1, –	
10. GPS súradnice (φ, λ):	48.5499365, 18.2349048	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	áno	
13. Bezprostredné okolie:	upravené	
14. Orientácia:	juh	
15. Celkový stav:	dobrý (1)	
16. Materiál:	kameň	
17. Krytina:	–	
18. Vznik:	začiatok 20. storočia (?)	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Forma kríža a jeho rozmery sú obdobné ako pri predchádzajúcom uvedenom kríži neďaleko Baštína. Nie je však natretý nabielo, ale farebne dotvorený, pričom jednotlivé časti diferencujú medzi vybranými kompozičnými formami. Kamenný latinský kríž nesie korpus Krista a v nike taktiež rustikálne stvárnenie Panny Márie. Kríž sa nachádza v zastrihávaných krovinách a jeho bezprostredné okolie je vymedzené nízkym kovaným plotom, zapusteným do krovin.		
22. Zhodnotenie: Profilovaná, zužujúca sa forma kríža je hodnotným príkladom kvalitne zrealizovaného malého sakrálneho objektu. Enormne nevhodne aplikovaná polychrómia žiarivej modrej farby v nike, žiaľ, nivelizuje jeho celkový výtvarný účinok.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.		

Tab. 20

1. Názov objektu:	KRÍŽ S KORPUSOM	Identifikačné číslo: – 20 –
2. Bližšie určenie:	prícestný	
3. Zasvätenie:	–	
4. Zaužívaný názov:	–	
5. Kraj:	Trenčiansky	
6. Okres:	Partizánske	
7. Obec (v blízkosti):	Bošany	
8. Katastrálne územie:	Veľké Bošany	
9. Parcelné číslo reg. C a E:	1781/1, –	
10. GPS súradnice (φ , λ):	48.5668569, 18.2410009	
11. Viditeľnosť:	dobrá	
12. Sprievodná zeleň:	–	
13. Bezprostredné okolie:	neupravené	
14. Orientácia:	severozápad	
15. Celkový stav:	vyhovujúci (2)	
16. Materiál:	kameň	
17. Krytina:	–	
18. Vznik:	1910	
19. Sloh:	neurčitý	
20. Pamiatková ochrana:	–	
21. Opis: Podstavec kríža je rozdelený do troch odstupňovaných častí s profilovaným vrcholom, na ktorý je nasadený samotný kríž s korpusom. Nápis na podstavci je zahĺbený do čelnej strany stély. Objekt je čiastočne vyosený a pokrytý vrstvou depozitu.		
22. Zhodnotenie: Predmetný kríž je reprezentantom bežnej produkcie, ktorá sa výtvarnou formou ani vyhotovením nevymyká bežným štandardom začiatku 20. storočia. Pozoruhodné je, že vzhľadom na obdobie vzniku bola už zvolená strohejšia geometrizujúca forma bez neoslohových konotácií.		
23. Identifikácia na vojenských mapovaniach (www.mapire.eu): Nevyskytuje sa.		